

rica del Sud (sobretot argentí), ha passat a 'malmetre's' i d'ací 'ensorrar-se, enfonsar-se' (ajudant-hi la influència de *fondo/hondo*, del qual no deu ser derivat) i fins 'arruïnar-se (en matèria de béns)': *fundirse* 'fer-se malbé' a Bielsa (1965); la partida de Cuvilella ha quedat deserta i «se ha *fundido* a caseta» 'ha caigut en ruïna', Biescas de Gállego (1966). De manera que a la Serra d'Espadà arriba a designar l'ensulsiament d'un bocí de muntanya: «tot allò s'ha *jongút*» (Artana, 1961); però per a les dates i detalls geogràfics i fraseològics, i les modalitats d'aquest procés semàntic, valdrà més remetre al DCEC (HUNDIR) puix que ja és més castellà dialectal que no català.

El participi antic i clàssic de *fondre* era *fus, fusa*, conforme a l'alternància vigent en llatí FÜNDĒRE/FÜSUM. El tenim ja en textos medievals com el *Gènesi* de Serra-Amer (parlant del vedell d'or que han *fus* els jueus de Baal), i amb vocal garantida per les rimes o assonàncies: «si jau al lit / marit malalt, / ha ja testat: / puy de heretat / se veu segura, / pus no se'n cura: / de fet fingix / que s'esmortix: / per tant vetlar, / sens despullar, / diu que s'és *jusa*; / ab tal escusa / al lit se gita, / pus no-l visita», JRoig (*Spill*, 8249); «lo meu cor dols que solia / dar a un disfavor mil surts, / crec se m'és tornat immòbil / o allà dintre se m'és *fus*», Rector de Vallfogona.

Com es veu, doncs, aquest participi irregular, si bé oblidat avui en cat. central, restà vigent pertot fins al S. XVII, i no en reconeix d'altre el gironí avalencianat OPou: «*humor vitreus*, no és del tot pres ni del tot líquido, sinó com un vidre *fus*» (*ThPu.*, 285); per més que avui hagi quedat ja desuet en el cat. central, on ningú no recorda altra cosa que *fos, fosa*, amb vocal analògica de la de *fondre*. Resta *fus* en la toponímia: *Coma de Fuses* una de les valls cabdals que converteixen a Cabdella: un poc més baixa que les altres (car no ve del Nord sinó del Ponent) i arrecerada del Nord per altíssimes serres, les neus s'hi fonen aviat. I molts més en la toponímia antiga i moderna dels Pirineus i tot el Principat.

Però és sobretot a les regions germanes on aquest vocalisme tònic s'ha mantingut millor. A Mallorca no se'n sent d'altre, i veg. documentació mallorquina en la Gramàtica de T. Forteza; eiv. «*jusa*: fundició» (PzCabr.); i ja en el Maestrat: «—Si al cor, filla / --- / jo te tinguera / *jusa* en la meua amor, / quant te diguera», «de sobte s'ou gran crita, dellà on està la bella / Morassa: de la vista s'és *jusa* en un ensec / ---», GaGirona (*Seidia*, 80, 63, i de nou 221). Vegeu-ne encara més testimonis, infra, a propòsit dels derivats amb prefix. Mentre que els escr. Renaix., àdhuc els de llenguatge més conservador, en el Princ. no usen altra forma que *fos*, ni en reconeixen d'altra les obres de Fabra; veg. supra la cita de Pons i Mass., i: «mes ja a l'incendi, roges, esclaten les muntanyes / y per esqueys y balmes, filera de volcans, / foragiten los *fosos* tresors de ses entranyes, / que copsen en llur falda les planes verdejants», «qui en terra us ha posades, per sempre vos hi dexa; / mes ay!, a ses entranyes no repteu de cruels, / qu'és molt punyent l'es-

pina qu'avuy me les esquexa, / y són —mirau!— mes llàgrimes del cor *fosos* arrels», *Atl.* (64, 146).

DERIV.: **Fusina* 'fornal encesa, de metall en fusió': «degun payroler --- no gos fondre ni fer lurs *fusines*, ni maylar payrols --- per les dites *fusines*», doc. ross. de 1372, i «ell nos deny guardar de l'infern *fusina*» en el considerable poeta quatrecentista barceloní Miquel Stela (*InuLC*). 'Lloc destinat per a la fundició de metalls' [1868, *SLit Costa*].

Fonedis [*afonadis*: lo que's pot fondre com los metalls; *fusilis*], Lacav.; Belv., amb «fer *fonedissa* una cosa: clam surripere»; tort., *BDC* III, 97] «y après ab l'ayre veure-les pujar ab gran cantúria, / com blancs tudons que deixen llur niu en les eureses, / y, al fer-se *fonediga* pel cel la voladúria, / girar-se-li, y que hi volen, signar-li rialleres», *Atl.* (262); Pere Coromines, en una intervenció publicada a *Diari i Records*, vol. III, explica com els presos de Montjuïc havien «fet *fonedissa* una cassola» per fer-s'hi ells mateixos unes bones arrossades; i «Quan la colla del *Foc Nou* fou dispersada --- En Jaume Brossa havia fugit al Montseny --- i En Sempau es féu *fonedís*» (*O. C.*, 1538a). *Fonedor* [1285; i c. 1400, *DAG.*], [recipient, 1489]. *Fonedura*.

**Fonent* m. 'xuclador, un avenc que engoleix l'aigua': molt viu en els afores de Banyoles, i aplicat a diversos paratges, p. ex. «El Clot del Drac és un *fontent*» (1964); en canvi, dels *Bullidors* en diuen «un xuclador»; sembla que per x. entenen un indret on es colen les aigües en el fons d'un estany o corrent, i f. un paratge no cobert d'aigua on un corrent sol desaparèixer sota terra; però la cosa més notable és que es pronuncia pertot amb vocal oberta: *um funên*, ço que obliga a descartar una formació en -FENTEM o -FENDUM; hi ha una vaga semblança amb l'andalús *fusentes* o *busentes* «las aguas del Guadalquivir en menguante, cuando vertían hacia la mar» (*DCEC*, 594b43ss.), però potser és merament casual, i la formació d'aquest és també tan obscura que potser s'ha de relacionar amb el fr. *jusant* 'mareja baixa' (mossàr. **yusentes* o **yusén* = cat. *jusà?*), incorporat secundàriament a la família de FUSUS/FUNDERE: llavors només hi hauria convergència casual.

Per a aqueix mot banyolí penso en: a) encreuament de FUNDENTEM amb (IN)FUNDIBŪLUM 'embut' † (> *fonèul* × *fonènt* > *fonènt*); b) un compost imperatiu FUNDE İNTUS 'vessa't endins' d'on un *fonènts* d'on després *uns fonènts*, un *fonènt*; recordem que en aquesta zona ja hi ha quasi tanta tendència com en ross. a reduir *uns* + consonant a *un* + cons., per fonètica sintàctica, i així el singular un *fonents* deuria semblar un cas de pronúncia descurada, en lloc de *uns f*: la segona idea sembla un poc més simple i menys rebuscada que l'altra.

Foneria [*DFa.*; no *DOrt.*, ni Lab., ni Vogel; recordo que n'hi havia alguna documentació a la S. F. de l'IEC], deu ser adaptat del fr. *fonderie* [1373], prov. *foundarié*, llgd. i gc. *foundarió* (*TdF*); a l'alta vall del Toran (Aran) hi ha la *Fonderia det Goerri. Fonible. Foniment*.

Foniró, 1311, dos documents rossellonesos en *DAG.*